

Wolontariat młodzieżowy – szansą i wyzwaniem dla organizacji pozarządowej

Beata Nosek

 <https://orcid.org/0000-0003-4541-1682>

Fundacja Oświatowa
im. ks. Stanisława Konarskiego

ZALECANE CYTOWANIE:

Nosek, B. (2021). Wolontariat młodzieżowy – szansą i wyzwaniem dla organizacji pozarządowej. W: G. Ciałek, E. Sielicka (red.), *Dziecko w organizacji pozarządowej* (s. 131–143). Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego.

STRESZCZENIE

Wolontariat jest podejmowany przez osoby w różnym wieku, z różnym doświadczeniem i umiejętnościami – w tym osoby młode. Stanowi to zarówno wyzwanie i szansę na rozwój zarówno dla młodzieży, jak i dla organizacji czy też instytucji, w której pełni ona wolontariat. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie, w jaki sposób organizacje pozarządowe mogą współpracować z wolontariuszami, którzy nie są pełnoletni, oraz między innymi na przykładzie organizacji, w której pracuję od 8 lat, pokazanie tego, jak można to robić i jakie wiąże się z tym wyzwania i korzyści zarówno dla organizacji, jak i dla wolontariusza.

SŁOWA KLUCZOWE

młodzież, organizacja pozarządowa, wolontariat.

WSTĘP

Wolontariat można zdefiniować jako dobrowolną i bezpłatną pracę, m.in. na rzecz innych ludzi (spoza kręgu rodziny i znajomych), społeczności lokalnych, instytucji czy też zwierząt. Jest on podejmowany przez osoby w różnym wieku, z różnym doświadczeniem i umiejętnościami. Możemy mówić o różnych rodzajach czy też typach wolontariatu, m.in. akcyjnym (krótkoterminowym, zazwyczaj przejawiającym się udziałem w jednym przedsięwzięciu), długoterminowym (trwającym od kilku miesięcy do kilku lat, zazwyczaj wymagającym zaangażowania się w działalność instytucji), pracowniczym (organizowanym przez pracodawcę na rzecz organizacji pomocowej), e-wolontariacie (przejawiającym się wyłącznie przez działanie z użyciem narzędzi zdalnych), wolontariacie międzynarodowym (odbywającym się poza krajem zamieszkania wolontariusza) oraz wolontariacie szkolnym (realizowanym najczęściej w ramach szkolnych kół wolontariatu, polegającym na realizowaniu działań o charakterze społecznym lub charytatywnym w szkole lub poza nią). Celem mojego artykułu jest ukazanie, w jaki sposób organizacje pozarządowe mogą współpracować z wolontariuszami, którzy nie są pełnoletni a także między innymi na przykładzie organizacji, w której pracuję od 8 lat, pokazanie, jak można to robić i jakie wiąże się z tym wyzwania oraz korzyści zarówno dla organizacji, jak i dla wolontariusza.

WOLONTARIAT MŁODZIEŻOWY W ORGANIZACJI POZARZĄDOWEJ – RAMY PRAWNE

Zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z 2003 r. wolontariusz to osoba fizyczna, która z własnej woli wykonuje świadczenia na rzecz np. organizacji pozarządowych, organów administracji publicznej czy też podmiotów leczniczych, nie pobierając

za to wynagrodzenia. Ustawodawca nie określa wprost granicy wieku, od której można być wolontariuszem, a zatem może nim być osoba w każdym wieku (Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873). Zgodnie jednak z Kodeksem cywilnym osoby poniżej 13 roku życia nie posiadają zdolności do czynności prawnych, a zatem porozumienie wolontariackie – które jest podstawą do świadczenia pracy wolontariackiej – może być zawarte jedynie z ich rodzicami lub opiekunami prawnymi. Osoby między 13 a 18 rokiem życia, mające ograniczoną zdolność do czynności prawnych, mogą podpisać tego typu porozumienie, ale potrzebna jest też zgoda rodzica lub opiekuna prawnego (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93). Ponadto ustawodawca nie określa wprost kwalifikacji, jakie powinna posiadać osoba chcąca być wolontariuszem, stwierdza jedynie, że takie wymagania wynikać mogą z odrębnych przepisów prawa (tak jest w przypadku wolontariatu w poradniach psychologiczno-pedagogicznych) albo mogą być związane z wymaganiami konkretnej instytucji, w której chcemy być wolontariuszem. Podsumowując, możemy zatem przyjąć, że zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa wolontariuszem może być osoba niepełnoletnia, która nie posiada szczególnych kwalifikacji.

Zgodnie z ustawą główne obowiązki oraz powinności organizacji/instytucji korzystających ze świadczeń udzielanych przez wolontariuszy wiążą się z kilkoma obszarami:

1. Nawiązaniem formalnej współpracy z wolontariuszem – po pierwsze organizacja czy też instytucja współpracująca z wolontariuszem (zwana w ustawie i dalej w niniejszym artykule – korzystającym) powinna zawrzeć z nim porozumienie o wolontariacie. Określać ma ono m.in. zakres obowiązków, jakie spoczywać będą na wolontariuszu, okres trwania porozumienia oraz możliwość i sposób jego rozwiązania. Może być ono zawarte w formie ustnej (jeśli świadczenie ma trwać krócej niż 30 dni) lub pisemnej. Po drugie korzystający ma obowiązek zapewnić wolontariuszowi dostęp do informacji o przysługujących mu prawach i ciężących na nim obowiązkach.

2. Bezpieczeństwem wolontariusza – korzystający ma obowiązek poinformowania wolontariusza o wszelkich zagrożeniach czy też niebezpieczeństwach związanych z wykonywanymi przez niego zadaniami, bezpiecznych i higienicznych warunkach pracy (oraz mu je zapewnić wraz na przykład z odzieżą ochronną, jeśli sytuacja tego wymaga). Ponadto wolontariusz we wskazanych przez ustawodawcę przypadkach może być objęty ubezpieczeniem zdrowotnym lub od następstw nieszczęśliwych wypadków.

3. Podnoszeniem kwalifikacji wolontariusza – korzystający może zgodnie z przepisami wysłać wolontariusza na szkolenie, tak aby właściwie mógł wykonywać swoje działania, pokrywając jednocześnie jego koszty (Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873).

Opisane powyżej obowiązki spoczywające na korzystającym są szczególnie istotne, kiedy weźmiemy pod uwagę współpracę z osobami niepełnoletnimi, bowiem młodzi ludzie nie zawsze wiedzą, jakie przysługują im prawa i jakie ciążą na nich obowiązki, kiedy zostają wolontariuszami oraz nie mają kwalifikacji umożliwiających poprawne wykonywanie powierzonych im zadań.

OBRAZ WOLONTARIATU MŁODZIEŻOWEGO W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH W POLSCE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ

Stereotypowo wolontariuszem w opinii Polaków jest osoba młoda, religijna, z wyższym wykształceniem, dobrą sytuacją finansową i posiadająca czas wolny potrzebny do tego, aby się zaangażować (CBOS, 2011, s. 9). Jak wskazuje Diagnoza Społeczna 2015 pracę na rzecz innych ludzi nie będących rodziną, w tym z udziałem organizacji pozarządowych, w formie wolontariatu podejmuje w Polsce około 27% osób w ciągu roku (częściej mężczyźni niż kobiety oraz osoby z wykształceniem wyższym) (Czapiński, Panek, 2016, s. 344–345). Jak jednak zauważają badacze w raporcie CBOS, procent osób podejmujących wolontariat bezpośredni (pełniony na rzecz konkretnych osób), sięga już około 48%. Co ciekawe, ich zdaniem stosunkowo niski procent osób deklarujących podejmowanie działalności wolontariackiej może wiązać się z faktem niejednoznacznego rozumienia tego, czym jest wolontariat. Jak wynika z badań, osoby, które angażowały się w działalność na przykład na rzecz swojej miejscowości czy też środowiska naturalnego, w większości stwierdzają, że nie są wolontariuszami (CBOS, 2011, s. 3–5). Potwierdzają to badania CBOS z 2016 r., z których wynika, że działania na rzecz osób znajomych lub nieznanym, sąsiadów, społeczeństwa lub środowiska (bez pośrednictwa organizacji lub instytucji) podejmowało prawie 31% ankietowanych powyżej 15 roku życia, w wolontariat w ramach organizacji, grup lub instytucji nieco ponad 8% (ogólnie 35% badanych angażowało się w wolontariat bezpośredni lub pośredni). Zgodnie z tym badaniem grupą wiekową najczęściej podejmującą działalność wolontariacką są osoby w wieku 15–24 lat (45% badanych w tej grupie), a także osoby niezamężne i mieszkające w miastach (CBOS, 2016, s. 9). Motywacją do podjęcia wolontariatu dla wielu osób poza chęcią pomocy innym, czerpaniem satysfakcji, próbą odwdzięczenia się za dobro doświadczone wcześniej, jest również chęć podniesienia własnych kompetencji oraz samorozwój (Basińska, Nowak, 2010, s. 14–15).

Zgodnie z raportem Stowarzyszenia Klon–Jawor 63% organizacji pozarządowych w Polsce angażuje w swoje działania wolontariuszy, głównie są to organizacje usług społecznych i pomocy społecznej. 68% organizacji boryka się z problemem znalezienia osób, które będą chciały się zaangażować w ich działanie, a chcąc ich pozyskać, korzystają głównie z pomocy wolontariuszy, którzy są już w ich organizacji, ogłoszeń zamieszczanych w internecie, przekaz informacji przez rodzinę i znajomych oraz ogłoszenia w instytucjach edukacyjnych. Liczba wolontariuszy w organizacjach jest różna w zależności od wielkości organizacji oraz jej potrzeb i możliwości pozyskania wolontariuszy, powiedzieć jednak można, że przeciętna organizacja współpracuje w ciągu jednego roku z około 6 wolontariuszami (oczywiście są takie, które wolontariuszy mają znacznie mniej i takie, które w gronie wolontariuszy mają nawet ponad 50 osób). Warto zaznaczyć, że o około połowie wolontariuszy można powiedzieć, że działają oni regularnie na rzecz danej organizacji (przez regularność rozumie się podejmowanie działań co najmniej raz w miesiącu). Jedynie jednak w około 1/3 organizacji wolontariusze mają możliwość uczestniczenia w szkoleniach oraz są włączani w planowanie działań organizacji i wyznaczanie kierunku, w który zmierza. Taki sposób współpracy z wolontariuszami może być przyczynkiem do tego, że ponad połowa organizacji ma problem z utrzymaniem zespołu wolontariackiego. Oczywiście są też organizacje, które do współpracy z wolontariuszami przykładają dużą wagę,

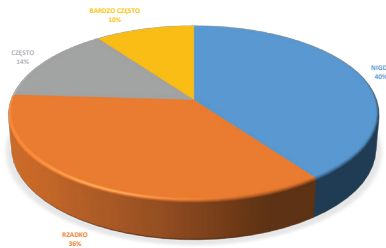
w swoich szeregach posiadają osobę, która zajmuje się grupą wolontariatu, wspiera ich, organizuje szkolenia i spotkania integracyjne, tak aby działali oni jak zespół i czuli się częścią organizacji (Raport Kondycja Organizacji Pozarządowych, 2018, s. 26–29).

Wolontariat młodzieżowy w Polsce opiera się głównie na dwóch formach: wolontariacie szkolnym oraz wolontariacie w ramach organizacji pozarządowych. W związku z tym, że w dalszej części tekstu odnosić się będę do organizacji pozarządowych, chciałabym przytoczyć badania dotyczące tylko tej formy wolontariatu. Warto jednak nadmienić, że wolontariat szkolny staje się coraz bardziej popularny a organizacje pozarządowe, np. Centrum Edukacji Obywatelskiej, wspierają szkoły w tworzeniu własnych grup wolontariatu.

Jak wynika z badań przeprowadzonych przez Regionalne Centrum Wolontariatu w Katowicach (2016), młodzi ludzie (w wieku 13–19 lat) kojarzą wolontariat na ogół z pomocą innym ludziom, nabywaniem doświadczeń, ciekawym spędzaniem wolnego czasu oraz robieniem tego, co się lubi, nie jest on dla nich czymś niepoważnym czy też marnowaniem czasu. Ich zdaniem wolontariusze po pierwsze pomagają osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym, po drugie osobom ubogim i potrzebującym, po trzecie biorą udział w zbiórkach rzeczowych i pieniężnych. Znacznie rzadziej ich zdaniem angażują się w prace biurowe czy też wolontariat zagraniczny. Jak wynika z tych badań, około 19% młodych ludzi angażuje się stale w działania wolontariackie, a kolejnych prawie 19% w wolontariat o charakterze akcyjnym. Doświadczeń wolontariatu nie ma ponad 62% badanych. Częściej w tego typu działalność angażują się kobiety niż mężczyźni i uczniowie szkół gimnazjalnych niż ponadgimnazjalnych (taka obserwacja jest zgodna z moim doświadczeniem jako koordynatorki grupy wolontariatu). Osoby, które nie są wolontariuszami, pytane o przyczynę takiego stanu rzeczy, stwierdzają, że nie mają czasu, ale co ciekawe na drugim miejscu stwierdzają, że nie wiedzą, gdzie się powinny zgłosić, aby móc podejmować tego typu działalność. Powinna być to szczególnie ważna informacja dla organizacji pozarządowych i innych instytucji zrzeszających wolontariuszy, ponieważ pokazuje, że być może niezbyt efektywnie starają się one dotrzeć do młodych ludzi. Osoby, które deklarują bycie wolontariuszami, stwierdzają, że robią to głównie, aby pomagać innym, ale również, by się czegoś nauczyć, poznać nowych ludzi oraz z chęci sprawdzenia się. Były też osoby, które przyznały, że takie zaangażowanie podniesie ich ocenę z zachowania oraz że nie potrafili odmówić osobom, które ich do tego namówiły (tamże, s. 3–12).

Jak z kolei wynika z badań przeprowadzonych przeze mnie na grupie 909 uczniów z 30 szkół średnich z terenu województwa małopolskiego, 40% ankietowanych nigdy nie angażowało się w wolontariat, a 24% robi to często lub bardzo często (patrz: Wykres 1. Aktywność w organizacjach pozarządowych poprzez wolontariat).

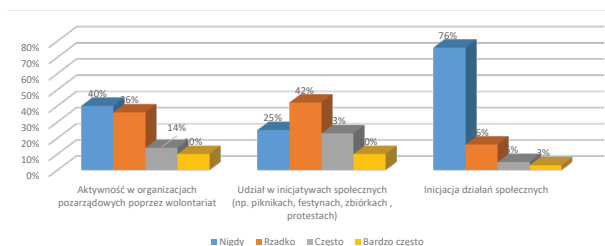
Wykres 1. Aktywność w organizacjach pozarządowych poprzez wolontariat

Źródło: Opracowano na podstawie badań własnych

W swoich badaniach wzięłam pod uwagę również inne rodzaje aktywności społecznych, które młodzi ludzie mogą podejmować poza szkołą, tj. udział w inicjatywach społecznych (np. piknikach, festynach, zbiórkach, protestach) czy też inicjowanie działań społecznych (np. pikiet). Jak widać na Wykresie 2 – Społeczna aktywność pozaszkolna – częściej niż w wolontariat młodzi ludzie angażują się w inicjatywy społeczne, tj. festyny, zbiórki, protesty, dużo rzadziej zaś sami inicjują działania. Widać, że z jednej strony niektórzy uczniowie chcą działać społecznie, ale wolą nie być inicjatorem tego rodzaju aktywności.

Wykres 2. Społeczna aktywność pozaszkolna

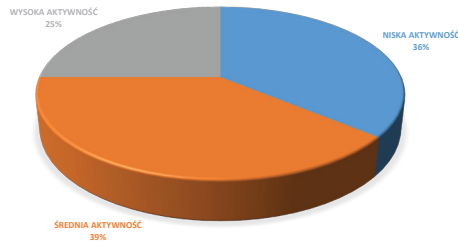

Źródło: Opracowano na podstawie badań własnych.

Kiedy popatrzymy na zsumowane wyniki dotyczące aktywności społecznej podejmowanej przez uczniów poza szkołą, to zobaczymy, że o 39% respondentów można powiedzieć, iż podejmują średnią aktywność pozaszkolną – część badanych podejmuje te aktywności często, część rzadko, a 36%, charakteryzuje się niską aktywnością społeczną poza szkołą – oznacza to, że w ogóle jej nie podejmują. Wysoką aktywnością, a zatem taką, zgodnie z którą badane aktywności respondenci na ogół wykonują często lub bardzo często, charakteryzuje się 1/4 badanych¹.

¹ Punkty podziału są 2 – pierwszy przy 4 punktach, drugi przy 8 punktach, a zatem osoby poniżej 4 punktów charakteryzują się niskim poziomem aktywności społecznej poza szkołą, a powyżej 8 – wysokim.

Wykres 3. Poziom aktywności pozaszkolnej badanych uczniów

Źródło: Opracowano na podstawie badań własnych.

Z analiz wynika, że taką aktywność częściej podejmują kobiety niż mężczyźni (związek ten jest istotny statystycznie, test χ^2 , $p = 0,001$ przy poziomie $\alpha = 0,05$). Można również zauważyć, że jest ona domeną uczniów liceów ogólnokształcących nie zaś uczniów techników, lecz tutaj związek nie jest istotny statystycznie.

Tabela 1. Poziom aktywności pozaszkolnej w podziale na płeć oraz typ szkoły

Stopień aktywności	Płeć		Szkoła	
	Kobieta	Mężczyzna	Liceum ogólnokształcące	Technikum
Niska aktywność	31%	43%	33%	38%
Średnia aktywność	41%	35%	39%	39%
Wysoka aktywność	28%	22%	28%	23%

Źródło: Opracowano na podstawie badań własnych

Podsumowując można stwierdzić, że młodzi ludzie poza szkołą znajdują sobie przestrzeń, w której chcą i mogą podejmować aktywność społeczną, choć nie dotyczy to ponad 1/3 badanych.

Jak wynika z tych z badań, mamy około 1/3 młodych obywateli, którzy chcą robić coś na rzecz innych osób czy też lokalnej społeczności, choć niekoniecznie w ramach form instytucjonalnych. W tego typu działalność włączają się też ludzie młodzi, którzy w ten sposób chcą pomóc innym, ale również podnieść swoje kompetencje i nauczyć się czegoś nowego.

WOLONTARIAT MŁODZIEŻOWY W WYBRANYCH ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH W POLSCE

Szczególną uwagę w swoim artykule chciałabym poświęcić osobom znajdującym się w okresie późnej adolescencji, czyli w wieku młodzieńczym (osoby pomiędzy 16 a 20 rokiem życia). W tym okresie zachodzi proces dojrzewania społecznego, a co za tym idzie, młodzi ludzie zbierają doświadczenie życiowe oraz krystalizuje się ich orientacja społeczna. Ponadto zdaniem Marii Tyszkowej to właśnie w tym okresie coraz większą rolę w życiu człowieka zaczyna odgrywać po pierwsze – świadomość znaczenia własnej aktywności, a po drugie – umiejętność i zdolność do podejmowania działań zespołowych i brania za nie odpowiedzialności (Obuchowska, 2009, s.165–195). Ważną kwestią dla osób w tym wieku jest również zdobywanie nowych doświadczeń i umiejętności potrzebnych do określenia dalszej drogi zawodowej, rozwoju własnej kariery lub samorozwoju i to właśnie staje się niejednokrotnie motywacją do podjęcia aktywności wolontaryjnej. Powiedzieć można o 3 grupach korzyści wynikających z wolontariatu: 1 – psychologicznych (m.in. wzrost samooceny, satysfakcja wynikająca z pomocy innym, nabycie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych, budowanie lub umacnianie własnej tożsamości); 2 – społecznych (m.in. wzrost umiejętności zawierania kontaktów interpersonalnych, pracy w grupie, rozumienia potrzeb i problemów innych ludzi, a także poczucia wspólnoty, określenia swojej roli w ramach tejże wspólnoty i poczucia odpowiedzialności za nią); 3 – związanych z karierą zawodową (m.in. nauka umiejętności zawodowych, zweryfikowanie swoich zainteresowań, kontaktem ze specjalistami czy też profesjonalistami w danej dziedzinie oraz pracy w zespole, podejmowania inicjatywy, brania odpowiedzialności za wyznaczone obowiązki) (Kata, 2016, s. 22–25). Każda z nich ważna jest dla młodego człowieka i może sprzyjać jego rozwojowi zarówno osobistemu, jak i zawodowemu.

To, jakie korzyści będą wynikały z aktywności wolontaryjnej, wynikać może z tego, w jakiej organizacji czy też instytucji młody człowiek ją podejmuje. Cykl pracy organizacji/instytucji z wolontariuszem obejmuje zazwyczaj następujące etapy:

1. Przygotowanie organizacji na współpracę z wolontariuszem – określenie m.in. tego, jakie są potrzeby organizacji, jaki jest zakres prac, do których potrzebujemy wolontariusza, jakiego typu osób szukamy, kto wprowadzi wolontariuszy w ich obowiązki, będzie stanowił nad nimi opiekę i ich kontrolował.
2. Poszukiwanie wolontariuszy, w tym działania promocyjne – określenie m.in. oferty wolontariatu, profilu wolontariusza, miejsc, w których będziemy ich szukać, sposobów na dotarcie do potencjalnych wolontariuszy (np. media społecznościowe, spotkania w szkołach, na uczelniach, kampania medialna).
3. Nabór wolontariuszy – określenie m.in. dróg naboru (formularz elektroniczny, podanie pisemne), etapów rekrutacji (np. podanie, rozmowa kwalifikacyjna), poszukiwanych cech, motywacji i umiejętności potencjalnych wolontariuszy.
4. Wprowadzenie wolontariusza – obejmuje m.in. podpisanie porozumienia z wolontariuszem, zapoznanie z misją organizacji, jej zadaniami, środkami bezpieczeństwa oraz członkami zespołu, wskazanie miejsca pracy oraz zadań, szkolenia wstępne.
5. Współpraca z wolontariuszem, nadzór nad nim i motywowanie go – obejmuje m.in. wyznaczenie wolontariuszowi konkretnych zadań w porozumieniu z nim, wdrażanie wolon-

tariusza w życie organizacji (niejednokrotnie również w kształtowanie jej polityki, zwłaszcza przy wolontariacie długoterminowym), szkolenia wolontariusza w zakresie prac, które podejmuje lub chce podejmować, motywowanie wolontariusza, wsparcie w poradzeniu sobie z problemami i trudnościami, z którymi się mierzy, ewaluowanie działań wolontariusza we współpracy z nim oraz stawianie mu nowych wyzwań.

6. Zakończenie współpracy – obejmuje m.in. podsumowanie pracy z wolontariuszem, podziękowanie mu za nią, wydanie zaświadczenia oraz utrzymywanie kontaktu (Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia, 2011, s. 4-41).

W wolontariacie młodzieżowym każdy z tych etapów nabiera znacznie większego znaczenia niż w wolontariacie z osobami dorosłymi. Przygotowanie organizacji obejmować powinno zatrudnienie osoby, która wie, jak rekrutować młodych ludzi, współpracować z nimi, jak wspierać ich działania i jak kontrolować je, aby nie było to negatywnie odbierane przez młodzież. Konstrukcja systemu rekrutacji, skierowanego w szczególności do uczniów szkół podstawowych, uwzględniać powinna fakt, iż część młodych ludzi angażuje się głównie z chęci zdobycia dodatkowych punktów w rekrutacji do szkół średnich, co nie oznacza, że nie mogą oni być dobrymi wolontariuszami. Kluczowe staje się też wprowadzenie wolontariusza w pracę organizacji i jego obowiązki oraz szkolenia – jak wynika z badań przytoczonych powyżej, nie każda organizacja szkoli swoich wolontariuszy – w przypadku młodzieży jednak są one niezbędne i to nie tylko w zakresie działań, jakie podejmować będzie wolontariusz, ale również jego praw i obowiązków, kontaktów interpersonalnych czy też pracy zespołowej. Z jednej strony bowiem sprawią one, że wolontariusz będzie przygotowany do swoich zadań i będzie lepiej funkcjonował w ramach organizacji, a z drugiej – rozwiną go jako człowieka.

W niniejszym artykule chciałabym się przyjrzeć trzem przykładom funkcjonowaniu młodzieżowego wolontariatu:

Stowarzyszenie Wiosna – wolontariuszem w tej organizacji można być między innymi w ramach Szlachetnej Paczki – projektu społecznego, w ramach którego rodzinom i osobom samotnym znajdującym się w złej sytuacji finansowej i społecznej oferowana jest pomoc (osoby objęte wsparciem przechodzą czteroetapową weryfikację, która ma wykluczyć wspieranie ludzi, którzy nie potrzebują pomocy lub są roszczeniowi). Polega ona na przekazywaniu im darów w postaci paczek pozyskanych od darczyńców lub przygotowanych przez wolontariuszy. Cały proces opiera się na strukturach regionalnych, tak aby najlepiej rozpoznać lokalne potrzeby i możliwości. W ramach tego projektu ważna jest współpraca między osobami potrzebującymi, wolontariuszami a darczyńcami, chodzi o to, aby dobrze rozpoznać potrzeby i dostosować do nich wsparcie oferowane przez darczyńców. Wolontariusze mogą się tu angażować na kilku etapach projektu: 1 – rozmowach z osobami potrzebującymi wsparcia; 2 – pakowaniu i przygotowywaniu paczek; 3 – zawożeniu paczek do potrzebujących. Stowarzyszenie Wiosna oferuje wolontariat dla młodzieży poniżej 16 roku życia i powyżej. Osoby poniżej 16 roku życia mogą zostać włączone w działania w regionalnych centrach, m.in. do pomocy w pakowaniu paczek. Osoby powyżej 16 roku życia mogą z kolei zostać wolontariuszami wspomagającymi. Do ich obowiązków należy udział w spotkaniach z osobami, które potencjalnie mają uzyskać wsparcie wraz z pełnoprawnymi wolontariuszami (osobami, które ukończyły 18 rok życia), włączenie się w budowę struktur

regionalnych oraz poznanie zasad funkcjonowania organizacji. Osoby powyżej 18 roku życia będące wolontariuszami mogą samodzielnie współpracować z rodzinami oraz darczyńcami oraz tworzyć lokalne struktury. Stowarzyszenie stworzyło system rekrutacji i pracy z wolontariuszem. Rekrutacja jest procesem czterostopniowym, a u jego podstaw leży udostępniony na stronie internetowej formularz zgłoszeniowy, rozmowa z potencjalnym wolontariuszem, jego decyzja o chęci bycia wolontariuszem oraz podpisanie umowy i innych niezbędnych dokumentów. Następnie wolontariusz odbywa szkolenie przygotowujące go do rozmów z rodzinami, a także do pracy zespołowej. Organizacja posiada też system wsparcia dla wolontariuszy, koordynatorów wolontariatu i, jak podkreślają sami wolontariusze, jest to dla nich bardzo ważne i sprawia, że czują się częścią zespołu i że nie są sami w przypadku jakichkolwiek problemów czy trudności. Warto podkreślić, że cały proces rekrutacji, zadań, jakie stawia się przed wolontariuszami, jest opisany na stronie internetowej Szlachetnej Paczki, dlatego nie tylko potencjalny wolontariusz, ale również jego rodzice wiedzą, na co się decydują i na co mogą liczyć (<https://www.szlachetnapaczka.pl/superw/wolontariat-w-paczce/>).

Fundacja Oświatowa im. ks. Stanisława Konarskiego (w której pracuję) – zajmuje się głównie organizacją wsparcia i pomocy dla dzieci, młodzieży, osób starszych oraz środowiska lokalnego realizując projekty społeczne i charytatywne. Organizacja ta prowadzi wolontariat dla młodzieży między 15 a 25 rokiem życia. Młodzi ludzie mogą angażować się w bieżącą działalność fundacji, projekty przez nią realizowane, a także samodzielnie proponować i realizować inicjatywy społeczne. Zakres zaangażowania wolontariusza oraz zadania, jakie wykonuje, uzależnione są od jego chęci, ale również od jego predyspozycji i posiadanych umiejętności, np. młodzież, która nie lubi pracy z ludźmi a chce włączyć się w działalność fundacji, może zająć się przygotowaniem materiałów promocyjnych lub fotorelacji. Organizacja dużą wagę przywiązuje też do pracy zespołowej – grupa wolontariatu włącza młodych wolontariuszy stopniowo, aby doświadczenie mogli zdobywać współpracując z dłużej pracującymi wolontariuszami. System rekrutacji nie jest tak zaawansowany, jak w przypadku Szlachetnej Paczki. Młody człowiek zgłasza chęć uczestnictwa, odbywa się z nim rozmowa, podpisywana jest umowa wolontariacka, jest on zapoznawany z regulaminem wolontariatu oraz swoimi prawami i obowiązkami. Następnie wolontariusz kierowany jest na szkolenia obowiązkowe oraz ma możliwość bezpłatnego udziału w szkoleniach dodatkowych w zależności od własnych potrzeb oraz zainteresowań (paleta szkoleń dodatkowych dostosowana jest do tego, jakie w danym roku fundacja planuje akcje i projekty oraz do potrzeb wolontariuszy). Wszystkie szkolenia są bezpłatne i prowadzone przez profesjonalistów. Następnie koordynator wolontariatu wraz z wolontariuszem określa rodzaj akcji i przedsięwzięć, w które młody człowiek chciałby się włączyć w ciągu najbliższych kilku miesięcy. Każda z nich ma swojego koordynatora, który jest liderem grupy, wspiera pozostałych wolontariuszy i zapewnia ciągłość komunikacyjną między zespołem a fundacyjnym koordynatorem wolontariatu. Uczy ich to umiejętności przywódczych, zarządzania grupą a także współodpowiedzialności. Po każdej akcji ma miejsce ewaluacja zarówno działań pojedynczych wolontariuszy, całej grupy biorącej w niej udział, jak i działań podejmowanych przez pracowników fundacji, aby ustalić, co było wykonane dobrze, a co można zmienić w przyszłości. Doświadczeni wolontariusze mogą również realizować własne inicjatywy społeczne po uzgodnieniu tego z koordynatorem grupy wolontariatu i jednym z członków zarządu fundacji.

Dzięki temu młodzi ludzie rozwijają umiejętności związane z kierowaniem zespołem, planowaniem i realizacją zamierzeń. Fundacja prowadzi też spotkania integracyjne kilka razy w roku dla grupy wolontariatu, tak aby członkowie zespołu się znali, byli zgrani oraz mieli ustalone środki i kanały komunikacji (<https://oswiatowa.pijarzy.pl/o-wolontariacie/>).

Wolontariat w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności – to inicjatywa Komisji Europejskiej skierowana do osób między 18 a 30 rokiem życia. Jej głównym celem jest włączenie młodych ludzi w działania, które promują demokrację, solidarność społeczną oraz wartości europejskie. Służyć ma wzmocnieniu kompetencji młodych ludzi, rozwojowi ich zainteresowań, zwiększeniu aktywności obywatelskiej oraz szans na rynku pracy. Wolontariat można odbywać w swoim kraju lub zagranicą (m.in. w państwach członkowskich Unii Europejskiej). Do wyboru wolontariusz ma działanie w wielu obszarach, m.in. pomocy uchodźcom, pracę z dziećmi, aktywizację społeczności lokalnych, ekologię. Każda z organizacji, która przyjmuje wolontariuszy w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności, musi posiadać Znak Jakości Wolontariatu. Przyznawany jest on tym organizacjom pozarządowym, które stosują zasady Europejskiego Korpusu Solidarności, mają opracowany system pracy z wolontariuszami, jak również system wsparcia. Wolontariusze mają zapewniony zwrot kosztów podróży, finansowanie kosztów zakwaterowania, wyżywienia i transportu w miejscu wolontariatu, wsparcie w nauce języka, udział w szkoleniach dla wolontariuszy organizowanych przez Narodowe Agencje/Centra SALTO, wsparcie mentora w trakcie udziału w tym przedsięwzięciu. Młodzi ludzie do wyboru mają:

- Wolontariat indywidualny (w jego ramach można realizować indywidualne plany i projekty lub współpracować z innymi wolontariuszami w danej organizacji). Obejmuje uczestnictwo w codziennej pracy organizacji.
- Wolontariat grupowy (praca w zespole od 10 do 40 młodych wolontariuszy pochodzących z co najmniej dwóch różnych krajów – grupa wspólnie realizuje projekt na rzecz lokalnej społeczności lub organizacji pozarządowej przez okres od 2 tygodni do 2 miesięcy. Udział w tego typu wolontariacie nabywa się umiejętności pracy w zespole oraz innowacyjnego rozwiązywania problemów). Wolontariat może trwać od 2 do 12 miesięcy a jego tematykę oraz organizację, w której będzie wykonywał swoje działania, wybiera sam wolontariusz.

Aby młody człowiek mógł wziąć udział w tej inicjatywie, musi zarejestrować się w bazie Europejskiego Korpusu Solidarności, wybrać ofertę organizacji i projektu, który go interesuje, skontaktować się z organizacją w sprawie szczegółowych informacji o projekcie i możliwego terminu realizacji (<https://eks.org.pl/mlodziez/wolontariat>).

PODSUMOWANIE

Wolontariat jest szansą i wyzwaniem zarówno dla młodych ludzi, jak i dla organizacji pozarządowych. Wolontariuszom daje on szansę na rozwój, sprawdzenie się, nabycie nowych kompetencji zawodowych i społecznych. Jest też dla nich wyzwaniem, w trakcie którego muszą oni nauczyć się bycia odpowiedzialnym, współpracy z innymi ludźmi i realizacji powierzonych im

zadań często nie mając w tej dziedzinie ani doświadczenia, ani wiedzy. Dla organizacji pozarządowych posiadanie w swoich szeregach młodych wolontariuszy to szansa na większą innowacyjność i kreatywność w działaniu, podejmowanie nowych wyzwań, dotarcie do nowych grup odbiorców oraz zwiększenie swojego potencjału. Z drugiej jednak strony pracownicy organizacji muszą z dokładnością kontrolować i monitorować ich działania, wspierać wolontariuszy również w sferze emocjonalnej (co w przypadku dojrzałych osób jest potrzebne w znacznie mniejszym stopniu), zwracać uwagę na motywacje, jakie kierują młodymi ludźmi – często bowiem w przypadku wolontariuszy z ostatnich klas szkoły podstawowej zaangażowanie wiąże się z chęcią zdobycia dodatkowych punktów w rekrutacji do szkół średnich (zob. Całek, 2021). Organizacje radzą sobie z tymi wyzwaniami w różny sposób, starając się zachować profesjonalizm w realizacji swoich zadań statutowych i sprostać oczekiwaniom wolontariuszy, na przykład zatrudniając koordynatora do spraw wolontariatu młodzieżowego, organizując szkolenia czy też prowadząc kilkustopniową rekrutację.

BIBLIOGRAFIA

- Basińska, A., Nowak, M. (2010). *Motywowanie i motywacja do pracy wolontariusza*. WOLIMP.
- Całek, G. (2021). Wolontariat uczniów w szkole – problemy terażniejszości, spojrzenie w przyszłość. *Praca Socjalna*, 4(36), 193–204.
- CBOS (2011). *Młody, bogaty, wykształcony, religijny – mit polskiego wolontariusza*. Komunikat z badań. CBOS.
- CBOS (2016). *Wolontariat w 2016 r. Raport z badań*. CBOS.
- Czapiński J. (2016). Stan społeczeństwa obywatelskiego. W: J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport* (s. 344–345). University of Finance and Management in Warsaw.
- Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych Stocznia (2011). *Praktyczny Poradnik Współpracy z Wolontariuszami*.
- Kata G.J., (2016). *Wolontariat młodzieżowy jako szansa samoaktualizacji*. Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie.
- Obuchowska I. (2009). Adolescencja. W: B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia człowieka* (s. 165–195). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Regionalne Centrum Wolontariatu w Katowicach (2016). *Raport z badania „Szkolne Kluby Wolontariatu”*.
- Stowarzyszenie Klon-Jawor (2018). *Raport – Kondycja Organizacji Pozarządowych 2018*.
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Dz.U. 2003 nr 96 poz. 873.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93.

NETOGRAFIA

- <https://eks.org.pl/mlodziez/wolontariat>
- <https://oswiatowa.pijarzy.pl/o-wolontariacie>
- <https://www.szlachetnapaczka.pl/superw/wolontariat-w-paczce>